

การพัฒนาแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร

The Development of An Economic Promotion Model for Organic Rice Community in
Yasothorn Province

สุวรรณ เทียบสี, พงศธร โพธิ์พลศักดิ์ และ ณัฐชัย จันทชุม

Suwan Thiabsi, Pongtorn Popoonsak, and Nattachai Jantachum

¹สาขาวิชาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹Doctor of Philosophy (Educational Management for Local Development), Rajabhat Maha Sarakham University

²Faculty of Education Rajabhat Maha Sarakham University

³Faculty of Education Rajabhat Maha Sarakham University

¹E-mail: suwanthiabsi@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6028-8339>

²Email: pongton444@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3635-5191>

³Email: nattachai@rmu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4413-1806>

Received 18/08/2022

Revised 05/09/2022

Accepted 06/09/2022

บทคัดย่อ

การพัฒนาประเทศที่เน้นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน คนว่างงาน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ชาวชนบทให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และกลายเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลหลักการของการพัฒนาคือการใช้ความรู้ความสามารถที่ชุมชนมีอยู่เดิมในการสร้างรายได้อย่างเป็นกระบวนการ และเชื่อมโยงไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์ การศึกษาครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า 1) จังหวัดยโสธรประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ มีชุมชนเกษตรกรทำนาบารือที่มีผลิตภัณฑ์ข้าวหอมมะลินทรีย์และข้าวแปรรูปและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวอื่นๆ ชุมชนเกษตรกรทำนาบารือเกิดจากการรวมกลุ่มในชุมชน มีการสร้างรายได้ จึงมาตั้งกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ตลอดถึงความหวังที่จะมีกำไรหรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายของการดำรงชีวิตประจำวัน แต่ระบบทางเศรษฐกิจของชุมชนไม่ค่อยยั่งยืน เพราะขาดการเรียนรู้ ขาดทุนทรัพย์ และอุปกรณ์ รวมถึงปัจจุบันที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 2) รูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร ประกอบด้วย 1) ด้านการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน 2) ด้านการรวมกลุ่มของชุมชน 3) ด้านความรู้ในชุมชน และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธรเมื่อเทียบกับเกณฑ์อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ; การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน; ข้าวเกษตรอินทรีย์

[137]

Citation:

สุวรรณ เทียบสี, พงศธร โพธิ์พลศักดิ์ และ ณัฐชัย จันทชุม. (2565). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (5), 137-154.

Thiabsi, S., Popoonsak, P., & Jantachum, N., (2022). The Development of An Economic Promotion Model for Organic Rice Community in Yasothorn Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (5), 137-154 ; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.88>

Abstract

Developing a country that emphasizes culture and wisdom is one of the strategies for solving poverty, and unemployment and improving the quality of life of rural people to have a better life, and it has become a key policy of the government. The principle of development is to use the knowledge that the community has in the process to generate income in a process and link to building a strong community by using the concept of the community economy. Thus, this research aims to: 1) investigate the situation surrounding the economic development of the organic rice community in Yasothorn Province; 2) develop a strategy to improve the economy of the organic rice community in Yasothorn Province; and 3) assess the approach to the economic development of the organic rice community in Yasothorn Province. According to the study's findings, 1) Yasothorn Province has an important natural water source and a majority of its residents work in agriculture. Farmers with organic jasmine rice goods, processed rice, and other processed rice products are working in rice fields. The farmer's community is a boat farming community established by a community group with income who came to create a group in the hopes of making a profit or increasing income as well as increasing family income. By reducing the cost of living, the community's economic system is not sustainable due to a lack of education, the destruction of property and equipment, as well as the current COVID-19 outbreak.

Keywords: Model Development; Strengthening the Community Economy; Organic Rice

บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564) ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดเป็นวาระแห่งชาติ ดังนั้นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนยังคงต้องได้รับการพัฒนาและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง จากการดำเนินงานการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564) ได้มุ่งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งมุ่งไปที่การเชื่อมโยงระหว่าง 6 ทุน คือ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนสังคม ทุนมนุษย์ ทุนการเงินและทุนทางวัฒนธรรม (สำนักพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) โดยทุนวัฒนธรรมเป็นจุดศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับทุนประเภทอื่นๆ เพราะทุนทางวัฒนธรรมถือเป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร เน้นนโยบายให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทางสายกลาง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) จากผลการพัฒนาประเทศและตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาเน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวคิดทุนนิยม (Capitalism) ได้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และโอกาสในการ

[138]

Citation:

สุวรรณ เทียบสี, พงศ์ธร โพธิ์พลศักดิ์ และ ณัฏฐชัย จันทุม. (2565). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนชาวเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (5), 137-154.

Thiabsi, S., Popoonsak, P., & Jantachum, N., (2022). The Development of An Economic Promotion Model for Organic Rice Community in Yasothorn Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (5), 137-154 ; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.88>

เข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมของคนในประเทศเกิดช่องว่างระหว่างคนรวย ชนบทกับเมือง ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งช่องว่างการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีชุมชนของหมู่บ้าน (ธวัชชัย เฟ็งพิณิจ, 2551) ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เริ่มปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมือง แต่การจัดการพื้นที่ที่แยกส่วนการพัฒนาชนบทและเมืองออกจากกัน ผนวกกับนโยบายการบริหารแบบรวมศูนย์ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และท้องถิ่น ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบทมากขึ้น ทั้งในด้านการกระจายรายได้ และการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยการเติบโตของเมืองไม่ได้มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาชนบท ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนา และไม่สามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (ศุภะ พัชราวลัย, 2561) รวมทั้งมีการพึ่งตนเองได้น้อยลง สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ภาคชนบทเจริญเติบโตไม่เท่าเทียมกัน และเกิดภาวะความยากจนและความล้าหลังมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง ขาดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเสื่อมโทรมลง ประกอบกับแรงจูงใจจากรายได้ภายนอกภาคเกษตร ทำให้คนชนบทต้องอพยพย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีขึ้นในการประกอบอาชีพในเมือง (สำนักพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การพัฒนาประเทศที่เน้นวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน คนว่างงาน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ชาวชนบทให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และกลายเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลหลักการของการพัฒนาคือการใช้ความรู้ความสามารถที่ชุมชนมีอยู่เดิมในการสร้างรายได้ อย่างเป็นกระบวนการ และเชื่อมโยงไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุด การพึ่งตนเองขึ้นอยู่กับการใช้แรงงาน เพราะแรงงานเป็นสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่โดยธรรมชาติ ไม่ต้องจ้าง เป็นสิ่งที่มามีกับสถาบันครอบครัว พึ่งแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรท้องถิ่น พึ่งตัวเอง และพึ่งกันเองในชุมชนเป็นขั้นตอนพื้นฐาน การขายจะเป็นขั้นตอนระดับที่สูงขึ้น เป็นการขายในตลาดใกล้เคียง ตลาดภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ เศรษฐกิจฝังตัวอยู่ในสังคม และเป็นวัฒนธรรมธุรกิจชุมชนที่เกิดจากครอบครัวชุมชน มาจากรากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และพลังอันเป็นศักยภาพตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา จนกลายเป็นรากฐานของชาติ และเป็นธุรกิจระดับโลก (อุทัยวรรณ ภูเทศ, 2559) ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสืบสานต่อไปได้ ก็ต่อเมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง สอดคล้องกับ พิทยา ว่องกุล (2541) กล่าวว่า ชุมชนที่เข้มแข็ง ชุมชนที่ยั่งยืน ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของความพยายามหาทางออกในการแก้ปัญหาวิกฤติทางสังคม ที่ชุมชนหวนกลับมาศึกษาตนเอง จากรากฐานทางวัฒนธรรมของตนอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดยโสธรมีแม่น้ำชีเพียงสายเดียว เป็นแม่น้ำสายหลักหล่อเลี้ยงผู้คนมาตั้งแต่อดีตกาล สถานการณ์ปัจจุบัน ชุมชนยโสธรกำลังตกอยู่ในสภาพปัญหาที่ขาดการสืบทอดจากคนรุ่นหลัง แม้ว่าจะมีวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนแห่งนี้ แต่ก็เริ่มหายไปจากปัจจัยหลากหลาย เช่น เรื่องค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั่วประเทศว่า ความสูญเสียอันสำคัญยิ่งของชนบทก็คือ การสูญเสียภูมิปัญญา ชุมชนชนบทต้องเดินตามการชักจูงของกระแสการเมือง กระแสโลก กระแสบริโภคนิยม และการ

ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ต่างคนต่างดิ้นรน โดยไม่รู้ว่าจะไปทางไหน จนเกิดภาวะแข่งขันกัน ความสัมพันธ์อันดีงามของชุมชนจึงสูญหายไป ส่งผลให้เศรษฐกิจหลุดออกจากสังคม และวัฒนธรรม แต่ทวนกลับมาทำลายสังคม และวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรคอย่างไรก็ตาม แต่คนในชุมชนพยายามที่จะรักษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปเกษตรกรผู้ปลูกผักยังเป็นเกษตรกรเคมีที่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดแมลงอย่างมาก ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับดิน การระบาดของโรคและแมลง มีการใช้สารเคมีในการเพิ่ม ผลผลิต ราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน มีการให้ความรู้และการแนะนำเรื่องเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรไปแล้ว เพื่อให้หันกลับมาใช้ระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ในแผนพัฒนาจังหวัดยโสธร 4 ปี พ.ศ. 2553 – 2556 มีประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนากาเกษตร คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนากาเกษตรประกอบด้วยกลยุทธ์การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและจัดการสินค้าเกษตร การเพิ่มขีด ความสามารถในการแปรรูปและตลาดสินค้าเกษตร สำหรับจังหวัดยโสธร มีกระบวนการพัฒนาผลผลิตด้านการเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตปลอดภัย สารพิษต่างๆ โดยใช้สารทางธรรมชาติแทนเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค พัฒนากลุ่มเกษตรกรให้มีศักยภาพในการผลิตสินค้าทางการเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้เป็นต้นแบบและศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ ภาครัฐสนับสนุนปัจจัยการผลิต รวมถึงแหล่งทุนและเชื่อมโยงด้านการตลาด การแปรรูปสินค้า และพัฒนากลุ่มให้มีศักยภาพเข้าสู่ระบบมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ให้เข้มแข็งขึ้น การศึกษาเรื่องเกษตรอินทรีย์วิถียโสธร ผู้วิจัยสนใจในด้านกระบวนการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะทุนทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป รวมทั้งเชื่อมโยงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในแต่ละด้านดังนี้ (1) ด้านการเรียนรู้จากรากเหง้าของตนเอง (2) ศักยภาพในการผลิต (3) การค้า (4) รายได้จากการประกอบอาชีพที่อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจชุมชนการพัฒนาให้เป็นธุรกิจชุมชนที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนทำให้ชาวบ้านมีอาชีพมั่นคง และสามารถเลี้ยงครอบครัวและชุมชนได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานจังหวัดยโสธร, 2562)

การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกศึกษารูปแบบการพัฒนากาเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนด้วยเกษตรอินทรีย์วิถียโสธร การปลูกข้าวเกษตรอินทรีย์ตามสภาพจริงและวิเคราะห์ ถึงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติของเกษตรกรในระดับพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน สมดุลและเป็นธรรม ขณะเดียวกันก็พยายามชี้ทางเลือก ที่เหมาะสมของชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้ได้คิดค้น ได้ปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง โดยผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีองค์ความรู้ในการปลูกผักอินทรีย์เพิ่มขึ้น และจะเป็นการลดปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ อีกทั้งยังจะช่วยพัฒนาผลผลิตให้เป็นที่ยอมรับและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดกับพื้นที่การเกษตรและสุขภาพของประชาชนภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร
3. เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ด้วยกระบวนการเกษตรอินทรีย์วิถียโสธร มีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วยประชากรกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม ได้แก่

1. ภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลเมืองยโสธร องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร องค์การบริหารส่วนตำบลบากเรือ พัฒนาชุมชนจังหวัดยโสธร กลุ่มเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร จำนวน 6 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
2. ภาคเอกชนในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มชุมชนเกษตรกรทำนาบากเรือ ได้แก่ กลุ่มชาวนา และกลุ่มธุรกิจชุมชน จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
3. ชุมชนเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 212 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
4. นักวิชาการท้องถิ่น จำนวน 2 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาข้อมูลบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร ได้แก่ ความเป็นมาและวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลง การดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ องค์ความรู้ และการจัดการองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเกษตรกรทำนาบากเรือ
2. พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร
3. การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร โดยรูปแบบการประเมินวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2562 ของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรมส่งเสริมการเกษตร และการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบมีส่วนร่วมแบบอันทัน

ขอบเขตด้านเวลา: การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในช่วงเดือนเมษายน ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2563

ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย: การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกชุมชนเกษตรกรทำนาบากเรือ บ้านดอนผึ่ง ตำบลบากเรือ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เป็นพื้นที่ในการทำการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธรเป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร การวิจัยระยะนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร เพื่อนำมาয়กร่างรูปแบบโดยมีการดำเนินงาน 2 ขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาเชิงวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อเป็นกรอบแนวคิด ในการยกร่างรูปแบบ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ทางทฤษฎีที่จะนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ รวมทั้งศึกษารูปแบบการพัฒนาซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ส่วนเป้าหมายของการพัฒนา 2) ส่วนหลักการพัฒนา และ 3) ส่วนวิธีการพัฒนา (2) ศึกษาแนวคิดด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวมที่ยั่งยืน และ (3) ศึกษาเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาตามแนวคิดของเคมมิส และแม็คแท็กการ์ท (Kemmis and McTaggart, 1988) โดยเป็นการวิจัยที่เป็นที่ยอมรับในวงกว้าง ที่ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) การสะท้อนผล (Reflection) ร่วมกับการศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้งงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย

1.2 การศึกษาบริบทพื้นที่ชุมชนเกษตรกรทำนาบักเรือที่ตั้งอยู่ในชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์บ้านดอนผึ้ง ตำบลบักเรือ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธรด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ 1) ภาครัฐในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลเมืองยโสธร องค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร องค์การบริหารส่วนตำบลบักเรือ พัฒนาชุมชนจังหวัดยโสธร กลุ่มเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร 2) ภาคเอกชนในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มอาชีพในชุมชนเกษตรกรทำนาบักเรือ ได้แก่ กลุ่มชาวนา และกลุ่มธุรกิจชุมชน 3) ชุมชนเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน 4) นักวิชาการท้องถิ่น

การวิจัยระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร

2.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสะท้อนผลจำนวน 20 คน จาก 4 กลุ่ม ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ (1) ภาครัฐในพื้นที่ 2 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลพัฒนาชุมชน จังหวัดยโสธร) (2) ภาคเอกชนในพื้นที่ 2 คน (กลุ่มธุรกิจชุมชน) (3) ชาวชุมชนเกษตรอินทรีย์ 15 คน (ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน) และ (4) นักวิชาการท้องถิ่น 1 คน

2.2 วิธีดำเนินการ การวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธรใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ตามแนวคิดของเคมมิส และแม็คแท็กการ์ท (Kemais and MeTaggart, 1988) ประกอบด้วย ดังนี้

2.2.1. ขั้นวางแผน เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย ประธานชุมชน และชาวชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการของชุมชนในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิค A-I-C ซึ่งเป็นกระบวนการประชุมที่มีวิธีการ หรือขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหาข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพ ของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นกระบวนการที่ประชุมระดมพลังสมอง เพื่อแก้ไขปัญหา และแนวทางในการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งวิธีการของ A-I-C เนื่องจากเป็นวิธีการที่เชิญ คนที่ร่วมทำงานทั้งหมดเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งจะดำเนินการ 3 ขั้นตอน (ชอบ เข้มก๊ัดและ โกวิท พวงงาม, 2547: 54-58) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 A หมายถึง Appreciation เป็นการทำให้ทุกคนยอมรับ และชื่นชมคนอื่นโดยไม่แสดงการต่อต้าน หรือวิพากษ์วิจารณ์ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมด้วยภาพ ข้อเขียน หรือคำพูดว่าเขาเห็นสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไร และเขาอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกมาในลักษณะต่างๆ ความความจริง เมื่อทุกคนที่แสดงออกได้รับการยอมรับจากคนอื่นจะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกที่ดี มีความสุข ความอบอุ่น และเกิดพลังขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกัน ซึ่ง A เป็นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสแสดงความคิดเห็น รับฟัง ยอมรับ และสรุปร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 2 I หมายถึง Influence เป็นการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการ หรือยุทธศาสตร์ ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมกัน วิธีการที่เสนอแนะมาทั้งหมดจะถูกนำมาจัดหมวดหมู่ แยกแยะ และพิจารณาร่วมกันจนกระทั่งได้วิธีการที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จที่กลุ่มต้องการ ซึ่งเป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ มาตรการ และเสนอทางเลือกเพื่อให้บรรลุความมุ่งหวัง บรรลุภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. คัดกิจกรรมโครงการ ที่จะทำให้บรรลุตามความมุ่งหวัง / ภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งดำเนินการโดยให้แต่ละคนคิดยุทธศาสตร์ ประมาณคนละ 1 -3 ข้อ จากนั้นเขียนยุทธศาสตร์ลงบนแผ่นกระดาษย่อยแผ่นละ 1 ข้อ อธิบายแลกเปลี่ยนความคิดในกลุ่มเล็ก คัดเลือกยุทธศาสตร์ที่เห็นว่าดีที่สุดประมาณ 3 - 5 ข้อ อภิปรายแลกเปลี่ยนกันดี เพื่อหาชุดที่มีเหตุผล กลุ่มพอใจมากที่สุด ยอมรับมากที่สุด

2. จัดลำดับความสำคัญ

ขั้นตอนที่ 3 C หมายถึง Control เป็นการนำวิธีการมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) อย่างละเอียด ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลักใคร

ต้องให้ความร่วมมือ จะใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายอย่างไร จากแหล่งใด ในขั้นนี้สมาชิกแต่ละคนจะเลือกว่าตนสมัครใจรับผิดชอบเรื่องใด ใครจะให้ความร่วมมือในเรื่องใด ใครจะเป็นผู้ร่วมวางแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนดข้อผูกพันให้ตนเอง เพื่อควบคุมให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมาย หรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด ซึ่ง C เป็นการทำงานร่วมกันโดยนำเอาโครงการและกิจกรรมมาสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มดำเนินการที่แต่ละคนนัด

เครื่องมือดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย ดังนี้ 1) การสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference: FSC) 2) SWOT (Strength Weakness Opportunity) การวิเคราะห์ว่าชุมชน ท้องถิ่นของตนมีจุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และข้อจำกัด หรืออุปสรรค (Threat) 3) แผนที่ความคิด (Mind Map) 4) ต้นไม้แห่งปัญหา (Problem Tree) 5) เส้นบอกเวลา (Timeline) และ 6) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview)

2.2.2. ขั้นปฏิบัติตามแผน เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากเมื่อแผนที่ได้กำหนดไว้ถูกนำไปใช้ เพื่อการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนในด้านต่างๆ ที่ต้องการ โดยให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามแผนงาน ขั้นตอน ผู้วิจัยทำหน้าที่ในการร่วมส่งเสริมช่วยเหลือ สนับสนุน ให้คำปรึกษา เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมให้สำเร็จตามที่วางแผนไว้

2.2.3. ขั้นสังเกตผล เป็นการหาความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หลังจากที่ได้ดำเนินแผนที่วางไว้ไปสู่การปฏิบัติภายใต้บริบทของสถานการณ์นั้นๆ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยจัดบรรยากาศให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการพิจารณา รวบรวมข้อมูล สังเกตผล และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติตามกิจกรรมต่างๆ ที่วางแผนการดำเนินการไว้ใน การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่สำคัญสมาชิกทุกคนจะต้องร่วมกันสังเกต ควบคุมไปกับการนำแผนไปปฏิบัติ โดยใช้เครื่องมือในการสังเกตที่ร่วมกันสร้างขึ้นในขั้นตอนของการวางแผน เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

2.2.4. ขั้นสะท้อนผล เป็นการจัดบรรยากาศให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลการดำเนินการโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่การปรับแผนการเสริมสร้างเศรษฐกิจต่อไป ในขณะที่มีการสะท้อนทบทวนผลหากพบว่าผลที่ได้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย และไม่เป็นที่พอใจของสมาชิกทุกคน กลุ่มจะต้องร่วมกันวางแผนการดำเนินการใหม่เพื่อให้ได้กระบวนการที่ดีที่สุด และสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาชุมชน

เมื่อได้ขั้นสะท้อนผล การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่ปฏิบัติโดยผู้วิจัย ผู้วิจัยร่วม และชุมชนเรียบร้อยแล้ว เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ร่วมกันตรวจสอบข้อมูลจากการสะท้อนผล และความถูกต้องของรายละเอียดในการขั้นสะท้อนผล โดยการประเมินแบบร่วมมือที่ใช้ในชุมชนเป็นฐาน (Community Based Collaborative Evaluation) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการสะท้อนผล ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการดังนี้

วิธีการดำเนินการ หลังจากได้ดำเนินการสะท้อนผลเสร็จสิ้นแล้วผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการสะท้อนผล จากทุกฝ่ายเพื่อสอบถามความพึงพอใจในการสะท้อนผล ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ประโยชน์ที่ได้รับ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การนำไปปฏิบัติจริง และ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมกลุ่มและมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึก โดยมีเครื่องบันทึกเสียงสำหรับการใช้ในการบันทึกเสียง

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มแล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่ได้สนทนารูป แล้วนำเสนอผลความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสะท้อนผล

การวิจัยระยะที่ 3 ประเมินการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนชาวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธรที่ได้พัฒนาขึ้น

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย และชาวชุมชนเกษตรอินทรีย์จำนวน 20 คน จาก 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) ภาครัฐ ได้แก่ พัฒนาชุมชน จังหวัดยโสธร จำนวน 2 คน (2) ภาคเอกชน ได้แก่ กลุ่มชาวนา และกลุ่มธุรกิจชุมชน จำนวน 2 คน (3) ชุมชนเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน และ (4) นักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการท้องถิ่น จำนวน 1 คน

3.2 วิธีดำเนินการ

3.2.1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการประเมินแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบร่วมมือที่ใช้ในชุมชนเป็นฐาน (Community Based Collaborative Evaluation) (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา และสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2545 : 35) โดยมีฐานองค์ประกอบที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

3.2.2 สร้างองค์กรประชาชน โดยการรวมกลุ่มประชาชนแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

3.2.3 สร้างเครือข่ายในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลที่อยู่ในชุมชน

3.2.4 จัดฝึกอบรมให้องค์กรประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการทำงานเฉพาะด้าน

3.2.5 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยประชาชนพิจารณาคัดเลือก ตามระบอบประชาธิปไตย และกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ

3.2.6 กำหนดกรอบกิจกรรม หรือลักษณะงานที่ทำ

3.2.7 ติดต่อประสานงาน และร่วมมือกันระหว่างงานที่เกี่ยวข้อง

3.2.8 ติดตามประเมินผลเมื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน การใช้ชุมชนเป็นฐานโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง หรือจุดหมายหลัก ของการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาคนหรือการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมินผลจึงจะสามารถทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการช่วยเหลือพึ่งพาตนเองและเพื่อนบ้าน โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.3.1 แบบประเมินรูปแบบวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2558 ของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรมส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากเป็นแบบประเมินตามมาตรฐานวิสาหกิจชุมชน

3.3.2 แบบประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 วิเคราะห์ผลการประเมินรูปแบบ และเปรียบเทียบค่าร้อยละกับเกณฑ์การประเมินรูปแบบวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2558 ของกรมส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร โดยเกณฑ์คะแนนร้อยละการประเมินรูปแบบวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2558 ของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

คะแนนร้อยละ 81 - 100 หมายถึง ระดับมากที่สุด

คะแนนร้อยละ 61 - 80 หมายถึง ระดับมาก

คะแนนร้อยละ 41 - 60 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนนร้อยละ 21 - 40 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนนร้อยละ 0 - 20 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

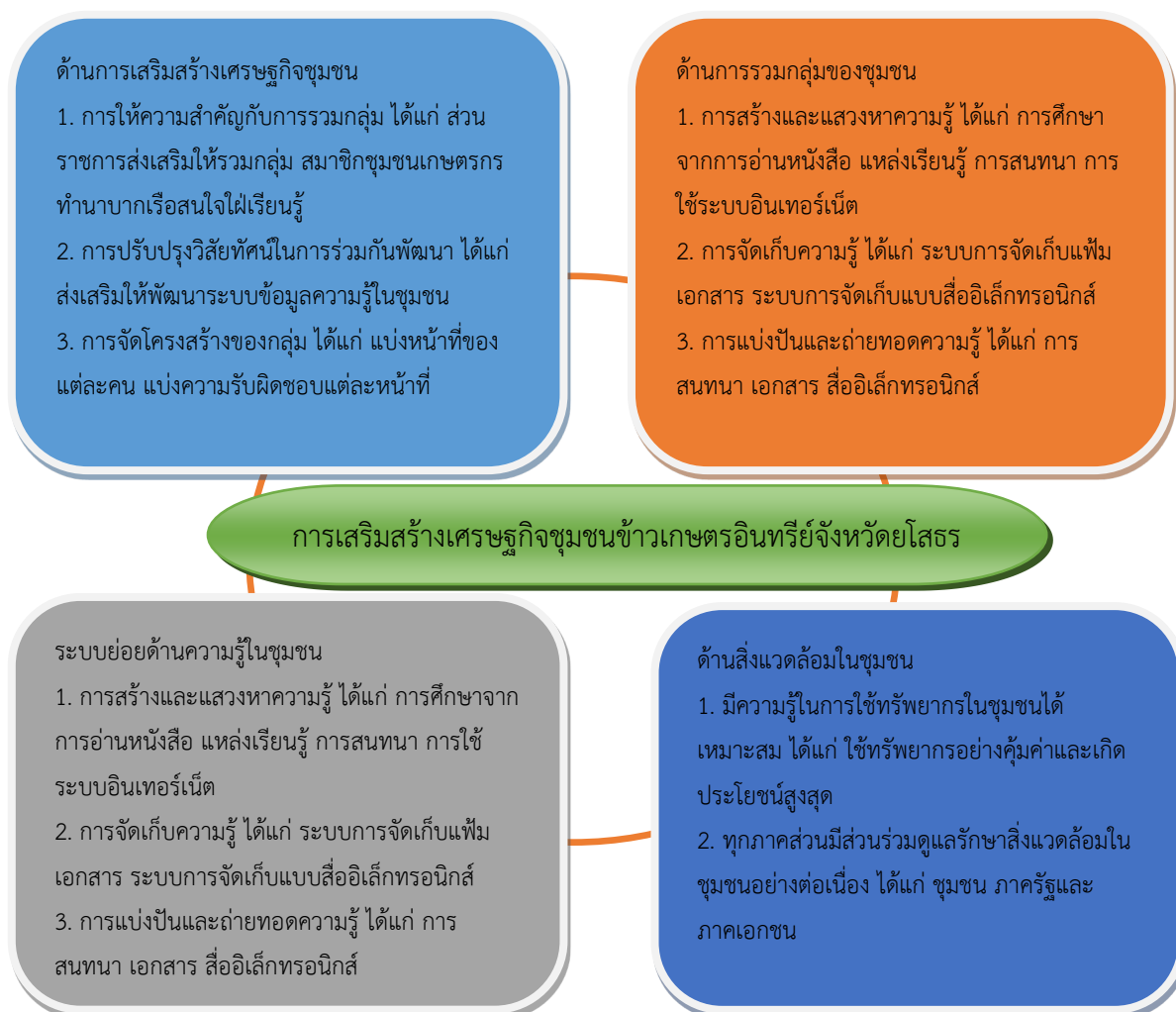
โดยรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน คือ คะแนนร้อยละ 61 ขึ้นไป

3.4.2 วิเคราะห์เชิงเนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากนั้นสรุปแล้วนำเสนอผลของการประเมินรูปแบบ กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธรเพื่อปรับปรุงต่อไป

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร พบว่า บริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร โดยภาพรวมของจังหวัดยโสธรประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรทำนา ปลูกพืชและเลี้ยงปศุสัตว์ มีแหล่งน้ำขนาดกลาง ได้แก่ ห้วยลิงโจน ห้วยสะแบก ลำโพง ลำเซบายส่วนพื้นที่ทางตอนกลางและตอนใต้ เป็นที่ราบลุ่มต่ำสลับกับสันดินริมน้ำ มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่ แม่น้ำชี และขนาดกลาง ได้แก่ลำน้ำยัง ลำทวน ไหลผ่าน มีหนอง บึง ลำห้วย และแหล่งน้ำขนาดเล็กอยู่ทั่วไป ลักษณะดินส่วนมากเป็นดินทรายและดินเค็มและมีลักษณะภูมิอากาศร้อนจัดในฤดูร้อนและหนาวจัดในฤดูหนาว พื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร มี 1,700,087 ไร่ เป็นพื้นที่มีข้อมูล/ชนิดสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด จำนวน 396,190.65 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.30 เมื่อดูเฉพาะข้อมูล/ชนิดสินค้าเกษตรอินทรีย์ พบว่า มีพื้นที่รวมทั้งหมด 396,190.65 ไร่โดยข้าวอินทรีย์ (ทุกมาตรฐาน) มีพื้นที่ 389,138.35 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 98.22 จากข้อมูล/ชนิดสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าจังหวัดยโสธรเป็นจังหวัดหลักที่มีพื้นที่ทำเกษตรข้าวอินทรีย์ (ทุกมาตรฐาน)

.....
**ระยะที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร แบ่ง
การดำเนินงานออกเป็น 2 ตอน**

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร

ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร โดยภาพรวมสมาชิกชุมชนเกษตรกรทำนาบารือ แสดงให้เห็นถึงมีความมุ่งมั่นที่จะเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน แต่ชุมชนยังไม่มี โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีปรากฏในแผนปฏิบัติงานเป็นเพียงข้อความเชิงนโยบายเท่านั้น เมื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกทั่วไปของชุมชน โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis โดยรูปแบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ด้านการรวมกลุ่มของชุมชน ระบบย่อยด้านความรู้ในชุมชน และด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน

.....

ระยะที่ 3 ผลการประเมินการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร ที่ได้พัฒนาขึ้น พบว่า การประเมินการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธรที่ได้พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แบบประเมินรูปแบบวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2558 ของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกรมส่งเสริมการเกษตร โดยใช้การประเมินแบบร่วมมือที่ใช้ในชุมชนเป็นฐาน (Community Based Collaborative Evaluation) แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร

ประเด็น	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.
1. ความคิดริเริ่ม	10		
1.1 มีระบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	2	1.70	.47
1.2 มีแนวคิดในการจัดการเศรษฐกิจชุมชน	2	1.80	.41
1.3 มีแนวคิดในการจัดระบบการจัดการเศรษฐกิจชุมชนให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย	2	1.65	.49
1.4 มีแนวคิดในการจัดระบบสวัสดิการที่ดีสำหรับสมาชิก	2	1.60	.50
1.5 มีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น	2	1.85	.37
2. ความสามารถในการบริการและการจัดการ	35		
2.1 ด้านแผนการดำเนินงาน	5	3.30	.47
2.2 ด้านทรัพยากรและการเงิน	4	1.95	.76
2.3 ด้านระบบบัญชี	5	3.50	.51
2.4 ด้านโครงสร้างและบทบาทหน้าที่	5	3.60	.50
2.5 ด้านการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อตกลง ข้อบังคับการอยู่ร่วมกัน	4	2.75	.44
2.6 ด้านการบริหารธุรกิจ	5	3.40	.50
2.7 ด้านการจัดการข้อมูล	4	2.75	.44
2.8 ด้านการสื่อสาร	3	2.85	.37
3. บทบาทและการมีส่วนร่วม	25		
3.1 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆของการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน	15	12.90	.91
3.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสมาชิก	10	7.70	.80
4. ความมั่นคงและฐานะทางเศรษฐกิจ	15		

ประเด็น	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.
4.1 กิจกรรมมีความหลากหลาย เชื่อมโยงเกื้อกูลกัน ส่งผลให้เกิดการลดความเสี่ยงในการประกอบการ	2	1.85	.36
4.2 สมาชิกและชุมชนมีสวัสดิการอย่างเป็นระบบ	2	1.65	.49
4.3 สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นและ/หรือมีค่าใช้จ่ายลดลง	2	1.90	.31
4.4 หนี้ของสมาชิกไม่เพิ่มขึ้น หรือสามารถบริหารจัดการหนี้สินได้	2	1.80	.41
4.5 สมาชิกและกลุ่มมีเงินออม	2	1.75	.44
4.6 กลุ่มมีเงินทุนสำรองสำหรับประกอบการได้อย่างต่อเนื่อง	2	1.35	.49
4.7 กิจกรรมมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องหรือมีสมาชิกเพิ่มขึ้น	2	1.65	.49
4.8 มีการเตรียมการเพื่อสืบทอดกิจการในอนาคต	1	0.75	.44
5. การทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	15		
5.1 มีการจัดกระบวนการเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการเสียสละ เกื้อกูลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่สมาชิก	3	1.85	.67
5.2 มีกระบวนการการผลิตและบริการของกลุ่มชุมชนไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	3	2.90	.31
5.3 มีการส่งเสริมการรักษาหรือมีความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม เช่น คัดแยกขยะ การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น	3	2.55	.51
5.4 มีการทำกิจกรรมด้านสาธารณะประโยชน์แก่ชุมชน	3	2.80	.41
5.5 มีการยอมรับของชุมชน โดยมีบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกชุมชนเกษตรกรทำนอบาเกรือให้การรับรอง เช่น พระสงฆ์ ครู ผู้นำท้องถิ่น เป็นต้น	3	2.65	.49
รวม	100	78.75	.49

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร ที่ได้พัฒนาขึ้นโดยใช้แบบประเมินรูปแบบวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2558 ของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร ในด้านความคิดริเริ่ม ข้อมีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}=1.85$, S.D.=.37) และข้อมีแนวคิดในการจัดระบบสวัสดิการที่ดีสำหรับสมาชิกมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=1.85$, S.D.=.37) ในด้านความสามารถในการบริการและการจัดการข้อด้านโครงสร้างและบทบาทหน้าที่จะมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}=3.60$, S.D.=.50) ข้อด้านทรัพยากรและการเงินมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=1.95$, S.D.=.76) ในด้านบทบาทและการมีส่วนร่วม ข้อการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ

ของการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนจะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=12.90$, S.D.=.91) ข้อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสมาชิกมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=7.70$, S.D.=.80) ในด้านความมั่นคงและฐานะทางเศรษฐกิจ ข้อสมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นและ/หรือมีค่าใช้จ่ายลดลงจะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=1.90$, S.D.=.31) ข้อมีการเตรียมการเพื่อสืบทอดกิจการในอนาคตมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=0.75$, S.D.=.44) และด้านการทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อมีการบวนการผลิตและบริการของกลุ่มชุมชนไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=2.90$, S.D.=.31) ข้อมีการจัดกระบวนการเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการเสียสละ เกื้อกูล อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่สมาชิกมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=1.85$, S.D.=.67) เมื่อสรุปผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร พบว่ารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธรมีคะแนนร้อยละ 78.75 เมื่อเทียบกับเกณฑ์อยู่ในระดับมาก โดยด้านความคิดริเริ่มมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.60 ค่า S.D. เท่ากับ.97 ด้านความสามารถในการบริการและการจัดการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.10 ค่า S.D. เท่ากับ 1.33 ด้านบทบาทและการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.60 ค่า S.D. เท่ากับ 1.50 ด้านความมั่นคงและฐานะทางเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.70 ค่า S.D. เท่ากับ.80 และด้านการทำกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.75 ค่า S.D. เท่ากับ.97

อภิปรายผล

1. บริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร โดยภาพรวมของจังหวัดยโสธรประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรทำนา ปลูกพืชและเลี้ยงปศุสัตว์ มีแหล่งน้ำขนาดกลาง ได้แก่ ห้วยลิงโจน ห้วยสะแบก ลำโพง ลำเขบายส่วนพื้นที่ทางตอนกลางและตอนใต้ เป็นที่ราบลุ่มต่ำสลับกับสันดินริมแม่น้ำ มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่ แม่น้ำชี และขนาดกลาง ได้แก่ลำน้ำยัง ลำทวน ไหลผ่าน มีหนอง บึง ลำห้วย และแหล่งน้ำขนาดเล็กอยู่ทั่วไป ลักษณะดินส่วนมากเป็นดินทรายและดินเค็มและมีลักษณะภูมิอากาศร้อนจัดในฤดูร้อนและหนาวจัดในฤดูหนาว พื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร มี 1,700,087 ไร่ เป็นพื้นที่มีข้อมูล/ชนิดสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด จำนวน 396,190.65 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.30 เมื่อดูเฉพาะข้อมูล/ชนิดสินค้าเกษตรอินทรีย์ พบว่า มีพื้นที่รวมทั้งหมด 396,190.65 ไร่โดยข้าวอินทรีย์ (ทุกมาตรฐาน) มีพื้นที่ 389,138.35 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 98.22 จากข้อมูล/ชนิดสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าจังหวัดยโสธรเป็นจังหวัดหลักที่มีพื้นที่ทำเกษตรข้าวอินทรีย์ (ทุกมาตรฐาน) สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์แผนพัฒนาจังหวัดยโสธร 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) 4 ประเด็น ได้แก่ ยุทธศาสตร์ ที่ 1 ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ครบวงจร และได้มาตรฐาน ยุทธศาสตร์ ที่ 2 ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และการค้า การท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ ที่ 3 ยกระดับคุณภาพชีวิต เสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของครอบครัว ชุมชนและสังคม ยุทธศาสตร์ ที่ 4 อนุรักษ์ พัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงยุทธศาสตร์การ

พัฒนาเกษตรอินทรีย์วิถียโสธรเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ยุทธศาสตร์ ที่ 1 สร้างกระแสการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ ยุทธศาสตร์ ที่ 2 ขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ให้เต็มศักยภาพ ยุทธศาสตร์ ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการรับซื้อและส่งเสริมการแปรรูปเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ยุทธศาสตร์ ที่ 4 เพิ่มตลาดและช่องทางการจำหน่ายในและต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพีระชัย กุลชัย และปัญญา หมั่นเก็บ (2547) ได้ศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย งานวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำเกษตรอินทรีย์ กล่าวคือในระดับของผู้ผลิตมีกลุ่มผู้ผลิต 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตที่เป็นเกษตรกรรายย่อย และกลุ่มผู้ผลิตที่เป็นบริษัทหรือผู้ประกอบการผลิต กลุ่มที่เป็นบริษัทผลิตจะพานกลุ่มคนที่มีความรู้ความสามารถทันสมัย ทำการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก ในกลุ่มที่เป็นเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่ถูก ส่งเสริมให้ผลิตโดยกลุ่ม องค์กร พัฒนาเอกชน ผลผลิตส่วนหนึ่งจำหน่ายภายในประเทศ โดยผ่านทางห้างสรรพสินค้าชั้นนำ และร้านค้าเพื่อสุขภาพต่าง ๆ และส่งออกในปัจจุบันข้าวเป็นพืชหลักที่มีพื้นที่การผลิตมากที่สุด สำหรับไม้ผลจะมีการผลิตร่วมกันไปกับพืชผักเกษตรอินทรีย์ ปัญหาอุปสรรคของระบบเกษตรอินทรีย์ ในระดับของผู้ผลิตรายย่อยจะมีปัญหาด้านแรงงาน ไม่เพียงพอต่อการผลิต ปัญหาภัยธรรมชาติที่ส่งต่อการผลิต ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง ปัญหาด้านการตลาด การส่งออกมีปัญหาทางด้านการไม่เชื่อถือในมาตรฐานของประเทศผู้นำเข้า ตลาดภายในประเทศยังไม่กว้างพอ แนวทางการพัฒนาในด้านการผลิต การส่งเสริมกระบวนการ กลุ่มสนับสนุนปัจจัยการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ในประเทศ สร้างความเชื่อถือในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยแก่ผู้นำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย เมื่อสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นที่ต้องการของตลาดและได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการ ชุมชนเกษตรกรทำนาบากเรือจึงได้ก่อตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งเดิมทีชุมชนเกษตรกรทำนาบากเรือได้ริเริ่มขึ้นในหมู่บ้านโดยชาวบ้านได้ระดมความคิดและกำลังทุนเพื่อรับซื้อ-ขายข้าวเปลือก เป็นการก่อตั้งกลุ่มโดยชาวบ้าน ดำเนินการโดยชาวบ้าน และเพื่อชาวบ้าน ซึ่งถือว่าเป็นการปลดแอกให้กับเกษตรกรรายย่อยที่ต้องอยู่ภายใต้การกำหนดราคาของนายทุน จากการรับซื้อ-ขายข้าวเปลือกในราคาที่ไม่เป็นธรรม ตลอดถึงความหวังที่จะมีกำไร หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายของการดำรงชีวิตประจำวัน แต่ระบบทางเศรษฐกิจของชุมชนไม่ค่อยยั่งยืน เพราะขาดการเรียนรู้ ขาดทุนทรัพย์ และอุปกรณ์ รวมถึงปัจจุบันที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ประสบปัญหาในหลายๆด้าน ทางชุมชนเกษตรกรทำนาบากเรือไม่สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของทางชุมชนได้ตามช่องทางจำหน่ายปกติทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดความเสียหาย มีผลโดยตรงต่อรายได้ของสมาชิกชุมชนเกษตรกรทำนาบากเรือ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบากเรือหรือผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องควรเข้ามาช่วยดูแลแก้ไขปัญหาโดยเร่งด่วน

2. ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร โดยภาพรวมสมาชิกชุมชนเกษตรกรทำนาบากเรือ แสดงให้เห็นถึงมีความมุ่งมั่นที่จะเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน แต่ชุมชนยังไม่มี โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน

อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีปรากฏในแผนปฏิบัติงานเป็นเพียงข้อความนโยบายเท่านั้น เมื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกทั่วไปของชุมชน โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis จึงได้แนวทางในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธรที่ได้กำหนดขึ้นร่วมกันมีดังนี้ 1) พัฒนาทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน 2) พัฒนาระบบข้อมูลความรู้ในชุมชน 3) เพิ่มประสิทธิภาพและปริมาณในการผลิตสินค้าและบริการ 4) พัฒนาทักษะที่จำเป็นในการผลิตและบริการ 5) จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน 7) ขอความร่วมมือ/ อนุเคราะห์จากหน่วยงาน องค์การภายนอกเพื่อพัฒนาความรู้ความชำนาญ 8) ระดมทรัพยากรเพื่อการเสริมสร้างเศรษฐกิจ 9) เสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสนธิ ผัดเวียง (2546) ที่ได้ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน แบบพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอผาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความรู้ความเข้าใจต่อแนวทางเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่งผลต่อความสามารถ ในการนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองไปประยุกต์ใช้ และถ่ายทอดไปสู่ประชาชนเพื่อนำไปปฏิบัติ และงานวิจัยของทวี วุฒะเกียรติศักดิ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า บริบทเชิงพื้นที่ในการดำเนินงานและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชน มีความพร้อมต่อการพัฒนา แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ จะต้องสร้างจากภายใน ภายนอก และทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตามปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับ ศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็งโดยที่ผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงรูปธรรมได้ทำให้มีการพัฒนา จัดตั้ง ดำเนินงานและขับเคลื่อนการจัดหาทุนของกลุ่มอาชีพในทั้ง 15 หมู่บ้านตามความเหมาะสมและการตัดสินใจของแต่ละชุมชน

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร ที่ได้พัฒนาขึ้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะในการพัฒนารูปแบบมีการวิเคราะห์บริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร สังเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการที่ครอบคลุมและเป็นระบบ มีความชัดเจนและผ่านการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จึงทำให้ได้รูปแบบที่ดีมีความเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติจริง สามารถยืนยันความน่าเชื่อถือได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ และเป็นไปตามขั้น ตอนที่เหมาะสม สอดคล้องกับ คีฟวส์ (Keeves, 1988) ที่ได้กล่าวว่าการสร้างรูปแบบต้องอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจนที่จะนำไปสู่การพยากรณ์ที่ตามมา ซึ่งสามารถรวบรวมได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์และรูปแบบที่ดีจะต้องผ่านการทดสอบหรือตรวจสอบก่อนนำไปใช้จริง เนื่องจากจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบ คือ การทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบที่สร้างขึ้นมาว่ามีความถูกต้อง เหมาะสม

[152]

Citation:

สุวรรณ เทียบสี, พงศ์ธร โพธิ์พลศักดิ์ และ ณัฏฐชัย จันทุม. (2565). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์ จังหวัดยโสธร.

วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2 (5), 137-154.

Thiabsi, S., Popoonsak, P., & Jantachum, N., (2022). The Development of An Economic Promotion Model for Organic Rice Community in Yasothon

Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2 (5), 137-154 ; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2022.88>

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยพบว่าประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดยโสธร ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ มีชุมชนเกษตรกรทำนาข้าวหอมมะลิอินทรีย์และข้าวแปรรูปและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวอื่นๆ ชุมชนเกษตรกรทำนาข้าวเกิดจากการรวมกลุ่มในชุมชน มีการสร้างรายได้ จึงมาตั้งกลุ่มเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ตลอดจนความหวังที่จะมีกำไร หรือเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายของการดำรงชีวิตประจำวัน แต่ระบบทางเศรษฐกิจของชุมชนไม่ค่อยยั่งยืน เพราะขาดการเรียนรู้ ขาดทุนทรัพย์ และอุปกรณ์ รวมถึงปัจจุบันที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 นอกจากนั้นยังพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร ประกอบด้วย 1) ด้านการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน 2) ด้านการรวมกลุ่มของชุมชน 3) ด้านความรู้ในชุมชน และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธรเมื่อเทียบกับเกณฑ์อยู่ในระดับมาก ดังนั้นแนวทางการพัฒนาจึงควรดำเนินการ ดังนี้

1.1 รูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร มีความเหมาะสมกับชุมชนขนาดเล็ก ดังนั้นการนำไปใช้กับชุมชนอื่นจำเป็นต้องคำนึงถึงขนาด และบริบทของชุมชนนั้นๆ

1.2 ในช่วงของการเตรียมความพร้อมควรจะต้องมีการสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมให้มาก เพราะมีฉะนั้นอาจทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าเป็นการเพิ่มภาระให้กับชุมชน ทำให้การดำเนินงานอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.3 ควรมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้ชัดเจนว่าไม่ได้ทำเพื่อกระแสการพัฒนาจากภายนอก แต่ทำเพื่อมุ่งหวังในการพัฒนาตนเองและชุมชนสู่ความยั่งยืน

1.4 ในการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรศึกษากระบวนการของรูปแบบเพื่อให้สามารถนำรูปแบบไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยที่พบว่ารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร ประกอบด้วย 1) ด้านการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน 2) ด้านการรวมกลุ่มของชุมชน 3) ด้านความรู้ในชุมชน และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธรเมื่อเทียบกับเกณฑ์อยู่ในระดับมาก ดังนั้นแนวทางการวิจัยต่อไปจึงควรดำเนินการดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน และมีประสิทธิภาพประสิทธิผลเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). *ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร*. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชอบ เข้มกลัดและ โกวิท พวงงาม. (2547). *การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์*. กรุงเทพฯ : เสมาธรรมทวี วัชรเกียรติศักดิ์. (2559). การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ*. 5 (1), 43-54.
- ธวัชชัย เฟื่องพิณิจ. (2555). *การพัฒนาตัวชี้วัดการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของธุรกิจชุมชน :กรณีศึกษาหมู่บ้านโฮมสเตย์ จังหวัดหนองคาย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- พิทยา ว่องกุล. (2541). *ธุรกิจชุมชนกับการสร้างฐานเศรษฐกิจมั่นคง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พีระชัย กุลชัย และปัญญา หมั่นเก็บ. (2547). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ภูมิโนะฉะเชิงเทรา. ในรายงานการสัมมนาาระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 3 :สู่ระบบการผลิตอาหารที่ปลอดภัย สร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน. ระหว่างวันที่ 9-11 พฤศจิกายน 2547 ณ โรงแรมปางสวนแก้ว จ.เชียงใหม่.
- ศุภภา พ็ชรวาลัย. (2561). เครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนต้นแบบในองค์กรชุมชนตำบลไร่ชิงอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*. 2 (2), 69-80.
- สนิท ผัดเวียง. (2546). *ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานจังหวัดยโสธร. (2562). *แผนพัฒนาจังหวัดยโสธร พ.ศ.2561-2565 (ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563)*. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัด.
- อุทัยวรรณ ภูเทศ. (2559). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 5 (2), 193-204.
- Keeves, P.J. (1988). *Educational research, methodology, and measurement: An international handbook*. Oxford : Pergamon Press.
- Kemmis, & McTaggart, R. (1988). *The Action research planner*. 3rd edition. Geelong: Deakin University, Australia.